

Використання однопродуктових балансів у таблицях «витрати–випуск»

У статті досліджено умови спільного використання методології розроблення однопродуктових і міжгалузевих балансів (модель «витрати–випуск») при макроекономічному прогнозуванні.

Ключові слова: однопродуктові баланси, таблиці «витрати–випуск», міжгалузеві баланси, моделювання, економічне прогнозування.

Использование однопродуктовых балансов в таблицах «затраты–выпуск»

В статье исследованы условия совместного использования методологии разработки однопродуктового и межотраслевого балансов (модель «затраты–выпуск») при макроэкономическом прогнозировании.

Ключевые слова: однопродуктовые балансы, таблицы «затраты–выпуск», межотраслевые балансы, моделирование, экономическое прогнозирование.

Use one-product balance in the table input–output

In the article are researched the conditions sharing of methodology development one-products balance and intersectoral balance (model «input–output») at the macro-economic forecasts.

Keywords: one-products balance, tables «input–output», intersectoral balance, modeling, economic forecasting.

Постановка проблеми. Балансові і нормативні методи прогнозування зберігають свою актуальність навіть у тих умовах, коли об'єктом дослідження є ринкова економіка. Балансування передбачає розгляд розвитку економічного об'єкту з урахуванням забезпечуючих (балансуючих) аспектів розвитку. Це може бути баланс (або порівняння) доходів і витрат, потреби в ресурсі і джерелах їхнього забезпечення, при-токах чи відтоках ресурсу та ін. Прогнозування з балансування є більш комплексним і обґрунтованим і має перспективи для подальшого розвитку і використання в практиці економічного прогнозування, в тому числі на макроекономічному рівні.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Балансовий інструмент дослідження економіки у формі таблиць «витрати–випуск» активно впроваджується в макропрогнозуванні та постійно вдосконалюється методично. Напрямом такого вдосконалення є врахування інструментарію однопродуктових балансів, які представляють результати дослідження попиту і пропозиції (потреби і ресурсу) важливих для економіки монопродуктів: нафти, газу, металу, руди, цементу, зерна, м'яса та ін. Матеріальний баланс є спеціальною таблицею показників, які характеризують відповідність між сформованими по джерелах надходження ресурсів певного важливого продукту і його розподілом по напрямках використання. Однопродуктовий матеріальний баланс має ресурсну і розподільчу частини. Ресурсна частина містить перелік статей, що характеризують джерела формування продукту, розподільча – дає прогнозний розподіл продукту по напрямкам споживання. При прогнозуванні матеріальних балансів враховуються інноваційні процеси, матеріалоемність, взаємозамінність і можлива комплексність використання ресурсів.

Мета статті полягає в дослідженні умов спільного використання методології розроблення однопродуктових і міжгалузевих балансів (модель «витрати–випуск») при ма-

кроекономічному прогнозуванні. Однопродуктові баланси добре представляють певні галузі і їхній розвиток. Міжгалузевий баланс узгоджує розвиток багатьох галузей між собою, адже всі підприємства і галузі поєднані коопераційними зв'язками, які мають враховуватися при прогнозуванні. Врахування однопродуктових балансів практично означає поєднання міжгалузевого прогнозу з галузевим.

Виклад основного матеріалу. Однопродуктові баланси дозволяють детально моделювати і прогнозувати стан ринку важливого ресурсу і майбутні зміни на ньому. Під баланс кожного (виділеного як важливий для економіки) продукту може розроблятися спеціалізована деталізована економіко–математична модель. Результати прогнозування по окремих продуктах мають враховуватися в комплексних інструментах прогнозування, яким є, наприклад, метод таблиць «витрати–випуск» (міжгалузевий баланс).

Однопродуктовий баланс є основною формою реалізації балансової методології у прогнозуванні і може використовуватися для всіх стадій, рівнів і розрізів прогнозування і формування економічної політики. В однопродуктовому балансі має забезпечуватися або формуватися рівність платоспроможної потреби в певному продукті і наявних ресурсів для її забезпечення:

$$\sum_n R_{mn} = \sum_k P_{mk}$$

де R_{mn} – обсяг m -го виду продукту по n -му джерелу забезпечення;

P_{mk} – потреба в m -м виді продукту по k -му напрямку потреби.

При наявності невідповідності у прогнозі між потребою і ресурсами для їх забезпечення проводиться їхня ув'язка через уточнення обсягів і структури виробництва й споживання досліджуваного продукту, очікуваних інвестицій і введень

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

виробничих потужностей, зміни обсягів експортних і імпорتنих поставок і ціни.

Методології формування і прогнозування однопродуктових і міжгалузевих (таблиць «витрати–випуск») можуть використовуватися автономно і спільно в межах єдиної технології прогнозування забезпеченості економіки в майбутньому найважливішими матеріальними ресурсами з урахуванням технологічної структури економічних зв'язків між видами діяльності (галузями) і їх пропорційного розвитку.

З двох методологій за важливістю для практики макропрогнозів головним є, звичайно, метод таблиць «витрати–випуск». Далі будуть розглядатися варіанти використання прогнозних однопродуктових матеріальних балансів при прогнозуванні таблиць «витрати–випуск». Можливі наступні варіанти такого використання: (їхня загальна схема використання показана на рис. 1).

1. Окреме прогнозування однопродуктових матеріальних балансів і таблиць «витрати–випуск» зі спільним використанням лише загальних сценарних умов і врахуванням факторів загальноекономічного зростання, в тому числі ВВП у галузевому розрізі, інвестицій і інвестиційних потреб, зовнішньоекономічних обсягів, доходів населення, ціни фінансових ресурсів і фінансової стабільності.

2. Побудова натурально–вартісного міжгалузевого балансу із включенням до вартісних таблиць «витрати–випуск» позицій з номенклатури однопродуктових балансів, які будуть відомі після їх розробки на прогнозний період. У результаті матимемо натурально–вартісні таблиці «витрати–випуск». Розроблення і прогнозування таких таблиць значно ускладнює роботи по їхньому прогнозуванню, тому що треба буде переформулювати частину матриці проміжного продукту без наявності інформаційної бази за минулий період. Разом із тим такі комбіновані натурально–вартісні баланси (таблиці) мають свою історію і методологію і не є новими у практиці аналізу і прогнозуванні економічного розвитку.

3. Прогнозування таблиць «витрати–випуск» з урахуванням прогнозів кожного k -того однопродуктового балансу з віднесенням його до відповідного виду діяльності (рядок чи стовбець) таблиці «витрати–випуск». Прогнозний темп зростання за відповідним рядком (стовбцем) таблиці буде співпадати з відповідним темпом зростання виробництва k -того продукту з однопродуктових балансів.

Модель прогнозних розрахунків матиме циклічний характер з перевіркою узгодженості прогнозних показників. Якщо фіксуватиметься неузгодженість, має проводитися нова ітерація розрахунків при змінених вхідних даних прогнозу.

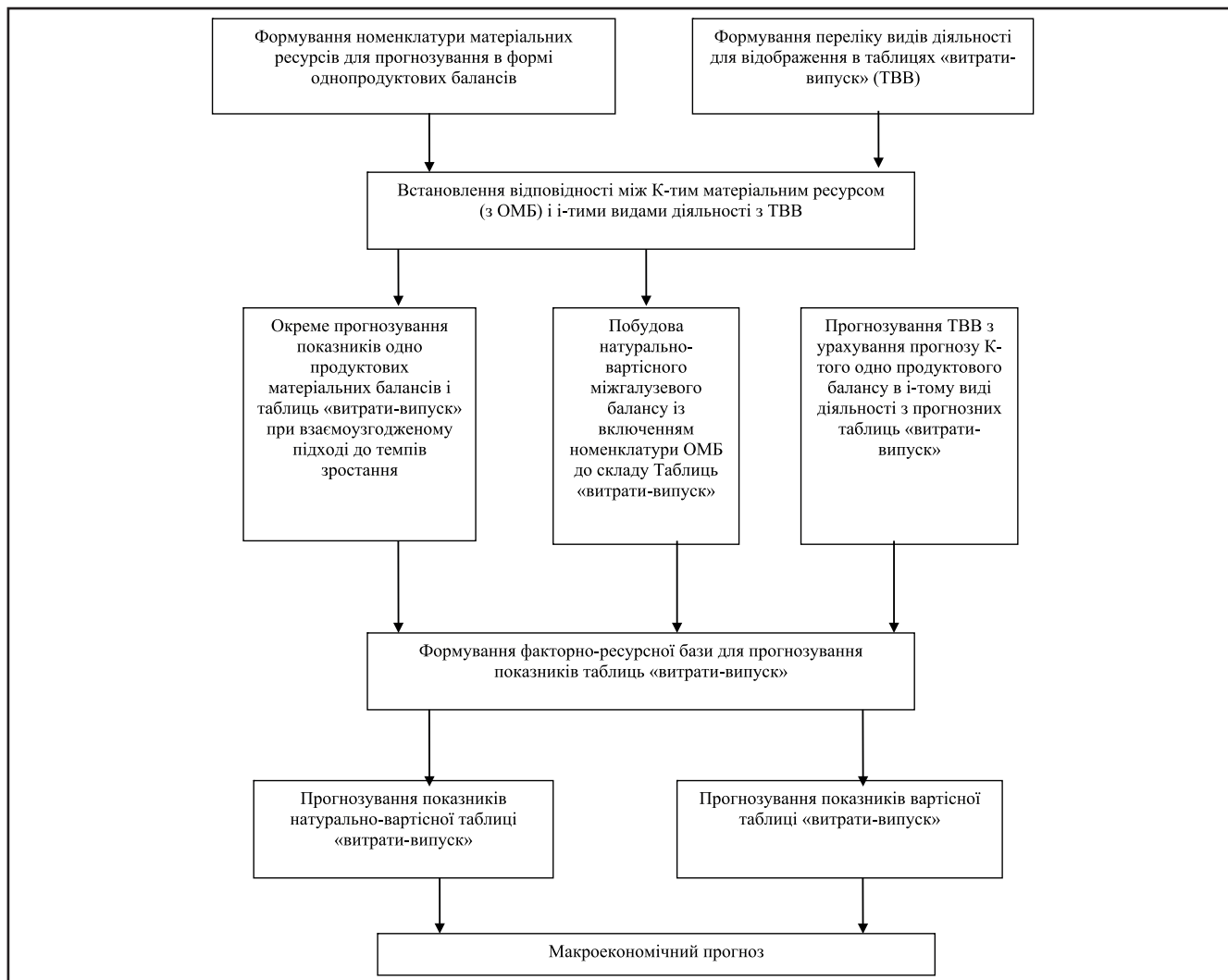

Рисунок 1. Типологія спільного прогнозування однопродуктових балансів і таблиць «витрати–випуск»

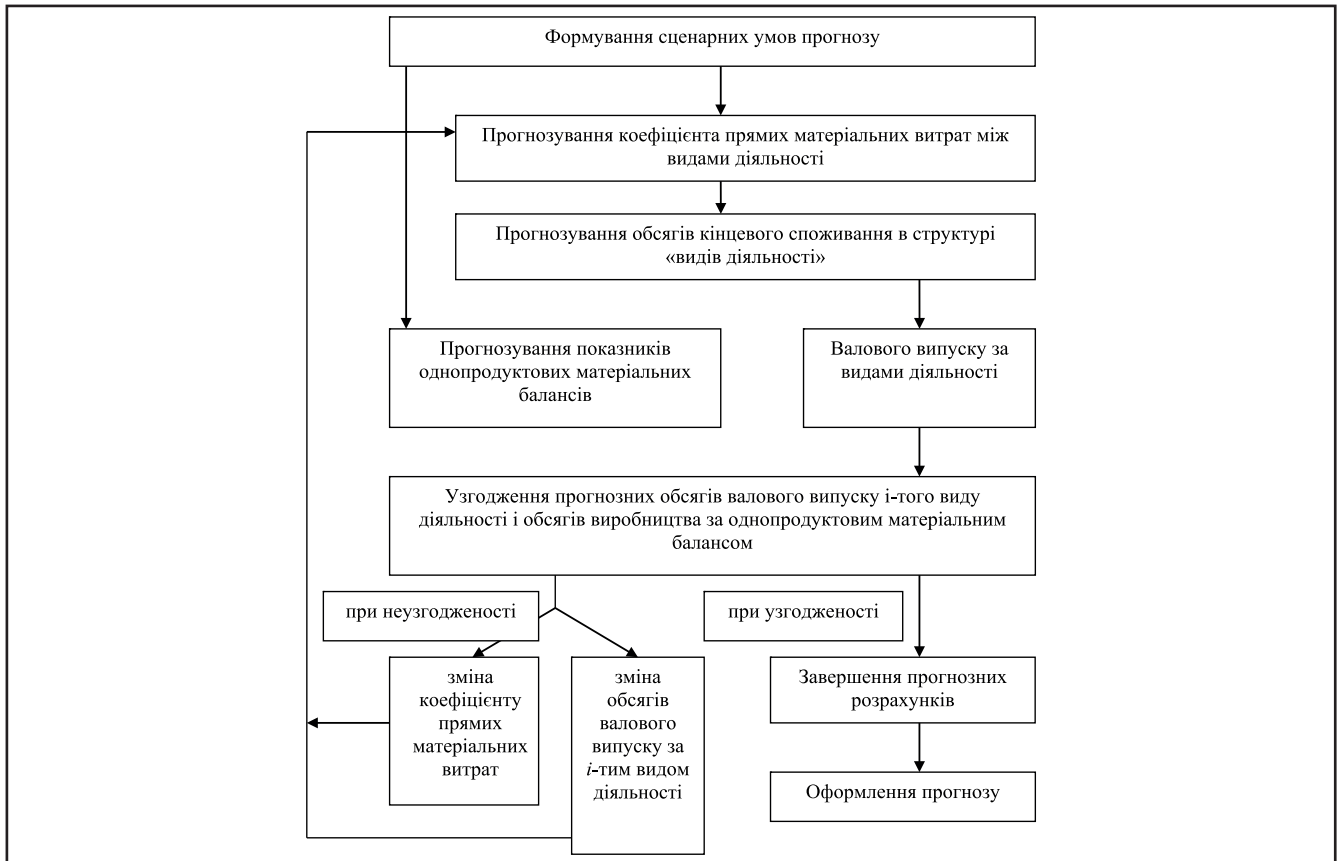

Рисунок 2. Схема використання однопродуктових матеріальних балансів при прогнозуванні таблиць «витрати-випуск»

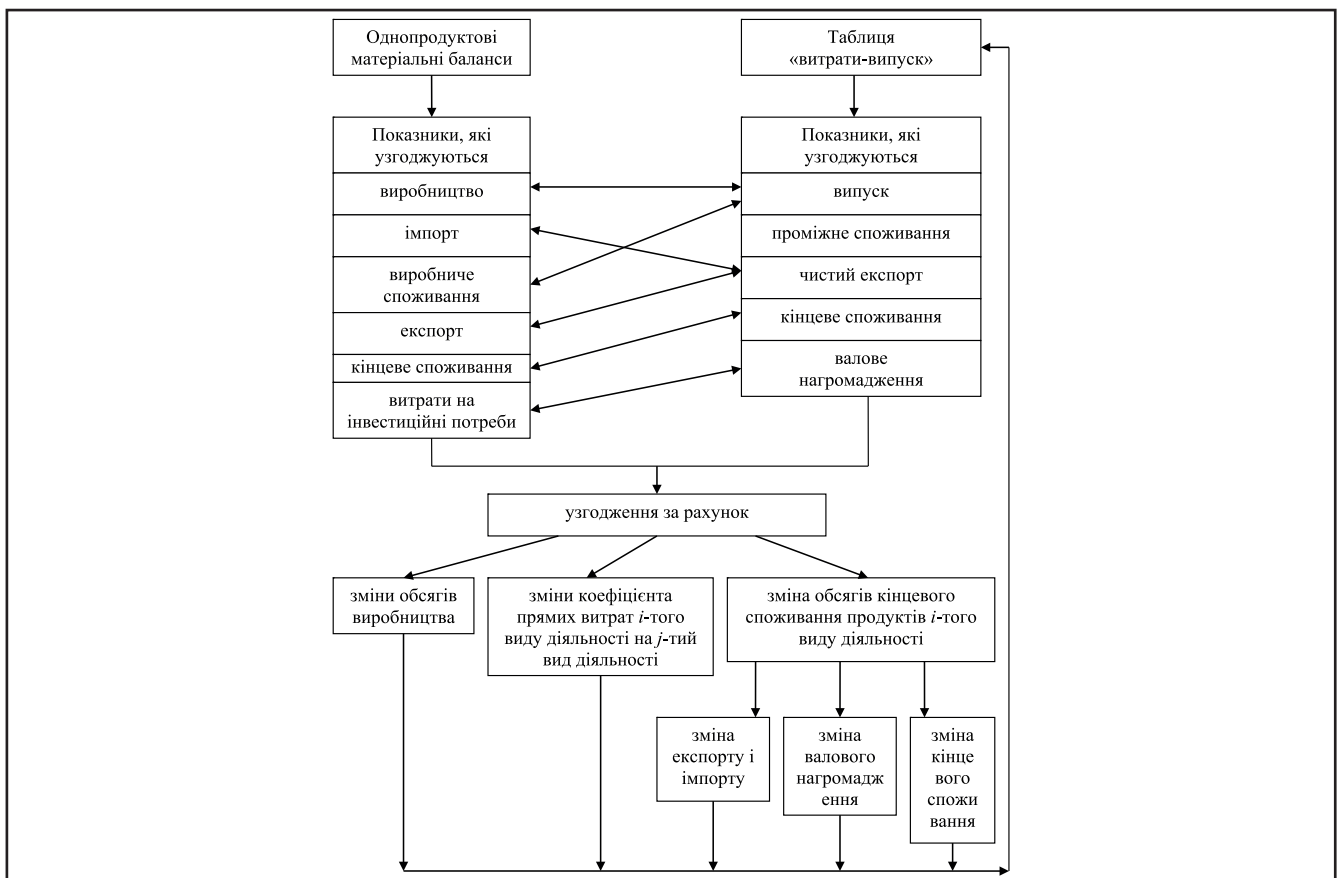

Рисунок 3. Схема перевірки узгодженості однопродуктових матеріальних балансів (ОМБ) з показниками таблиць «витрати-випуск»

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Потребує більш детального представлення в моделі алгоритму узгодження показників з ОМБ і ТВВ. Сама процедура узгодження наведена в загальних рисах на рис. 2.

Загальна схема спільного використання однопродуктових матеріальних балансів і таблиць «витрати–випуск» в технології макроекономічного прогнозування наведена на рис. 2.

Регуляторами узгодження можуть бути матриця коефіцієнтів прямих матеріальних витрат, обсяги валового випуску (в розрізі видів діяльності), обсяги та структура кінцевого споживання. Ці регулятори присутні і в таблицях «витрати–випуск» і в однопродуктових матеріальних балансах. Чутливість реакції цих двох інструментів прогнозування буде різною і, відповідно, різними факторні впливи на прогнозну динаміку. Треба зауважити, що можливий і зворотний зв'язок між практикою прогнозування матеріальних балансів і розробкою таблиць «витрати–випуск». Під потребу більшої обґрунтованості прогнозування таблиць «витрати–випуск» можуть формуватися особливі вимоги до номенклатури однопродуктових матеріальних балансів. Наприклад, потрібні були б прогнозні однопродуктові баланси по типовим продуктам, чи послугам кожного виду діяльності, представленого в таблицях «витрати–випуск» для кращого представлення прогнозних тенденцій розвитку всього даного виду діяльності (галузі):

- головним інвестиційним продуктам економіки;
- головним споживчим продуктам економіки;
- головним експортно–імпортним продуктам.

Наявність таких цільових (для прогнозування ТВВ) прогнозів значно полегшило б і додало більшої комплексності прогнозуванню показників таблиць «витрати–випуск».

Матеріальні баланси є інструментом дослідження і аналізу потреби в матеріальному ресурсі і можливостями для її забезпечення. Такий балансовий метод дозволяє досліджувати співвідношення попиту і пропозиції на певну продукцію (товар чи послугу). Матеріальні баланси можуть характеризувати поточну ситуацію на відповідному ринку, або прогнозувати можливу ситуацію в майбутньому. Тоді на основі результатів прогнозування може формуватися економічна політика, яка забезпечить балансування між потребою і її забезпеченням, допоможе уникнути диспропорцій, дефіцитності або перевищення дослідженої монопродукції в майбутньому.

Матеріальні баланси розробляються по найважливішій номенклатурі продуктів, які є критично важливими для економіки країни, і це є трудомістким і наукоємним дослідженням, яке дозволяє прогнозувати проблеми і формувати політику, яка б забезпечувала рівновагу між попитом і пропозицією на певний товар чи послугу. Такі прогнози мають багаторічну історію в командно–адміністративній економіці і не втрачають своїх методологічних позицій в умовах ринкової економіки. Використання однопродуктових матеріальних балансів при розробці макроекономічних прогнозів є важливим способом спрогнозувати потребу в проблемному ресурсі, джерела її забезпечення, або рівень можливих диспропорцій (дефіциту).

Висновки

1. Прогнозування матеріальних балансів має здійснюватися на основі комплексного підходу до виробництва і використання матеріальних ресурсів, застосування в балансових розрахунках прогресивної (на рівні світових показників) нормативної

бази, що враховує вплив сучасної організаційної, технічної і науково–технічної бази, розрахунків для оптимізації економічних рішень на основі застосування економіко–математичних моделей, розширення кола показників балансів і їх факторної бази, проведення якісного аналізу вхідної інформації.

2. Незважаючи на існуючі критичні погляди на матеріальні баланси як застарілий інструментарій планово–адміністративної економіки, можна стверджувати, що методологія матеріальних балансів попиту і пропозиції на моно продукти, яка полягає у порівнянні потреби (попиту) і забезпечення (пропозиції), реалізує цілком ринковий підхід до оцінки наявного, або прогнозування можливого ринкового дефіциту, або цінових змін внаслідок дефіциту на певних важливих товарних ринках.

3. У планово–адміністративній економіці мова йшла про сотні і тисячі позицій таких матеріальних балансів і формування на їх основі всієї системи планування розвитку виробництва товарів та послуг. У ринковій економіці сфера використання інструментарію матеріальних балансів є значно меншою, але в системі матеріальних балансів найціннішим є сама методологія розрахунку і порівняння в одному документі конкурентної і платоспроможної потреби в продукті і ресурсах по її забезпеченню. Методологія залишається актуальною, використовується при формуванні прогнозно–програмних документів і має свої перспективи для розвитку, в тому числі, в поєднанні з методологією таблиць «витрати–випуск». Методологія матеріальних балансів охоплює вхідну інформацію, методи прогнозування, формування рішень, заходів політики, моделі, алгоритми і програми розрахунків.

4. Прогнозні таблиці «витрати–випуск» є традиційним інструментом макроекономічного прогнозування, який широко використовується в системі економіко–математичних методів і моделей про прогнозування, які мають вбудований механізм ринкового врівноваження. Спільне використання методів однопродуктових і міжгалузевих балансів дає перевагу в посиленні аргументованості і обґрунтованості прогнозування.

Список використаних джерел

1. Александров І.О. Моделі економічної динаміки і система національних рахунків / Александров І.О. – Донецьк: НАН України; Інститут економіки промисловості, 1998. – 100 с.
2. Беседін В.Ф. Про методи оцінки структурних зрушень на макрорівні / В.Ф. Беседін, Т.В. Лебедева, І.В. Беседін, А.В. Циганюк // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – №9. – С. 28–46.
3. Боярский А.Я., Шушерин П.П. Демографическая статистика. – М., 1955.
4. Борисевич В.И. Прогнозирование и планирование экономики: Учебное пособие / В.И. Борисевич, Г.А. Кандаурова, Н.Н. Кандауров и др.; под общ. ред. В.И. Борисевича, Г.А. Кандауровой. – Минск: Интерпрессервис; Эксперспектива, 2001. – 380 с.
5. Грабовецкий Б.Є. Економічне прогнозування і планування: Навчальний посібник / Б.Є. Грабовецкий // Київ: Центр навчальної літератури, 2003 – 188 с.
6. Економіка України: тенденції, оцінки, прогнози. [Електрон. ресурс] / Центр соціально–економічних досліджень CASE Україна. – 2005. – №2. – Режим доступу: www.case-ukraine.kiev.ua
7. Емельянов А.С. Прогнозирование показателей с помощью моделей / А.С. Емельянов, В.Ф. Беседін, И.К. Бондарь. – К.: Наукова думка, 1984. – 316 с.

8. Закон України від 23.03.2000 № 1602-III «Про державне про-гнозування та розроблення програм економічного і соціального роз-витку» [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

9. Коссов В.В. Межотраслевые модели. Теория и практика ис-пользования / В.В. Коссов. – М.: Экономика, 1973. – 190 с.

10. Макроекономічне моделювання та короткострокове прогнозу-вання / [за ред. д.е.н. І.В. Крючкової]. – Харків: Форт, 2000. – 336 с.

УДК 330.16

Л.М. ЛАДИКО,

к.е.н., доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки,
Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі

Стратегічні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємства

Розглянуто найважливіші компоненти стратегічної спрямованості забезпечення економічної безпеки підприємства, а саме стратегічне позиціонування підприємства, цілі економічної безпеки, способи та умови забезпечення економічної безпеки. Визначено, що ці компоненти сприяють не тільки забезпеченню економічної безпеки підприємства, а й одно-часно досягненню його стратегічних цілей.

Ключові слова: підприємство, функціонування, розвиток, цілі, економічна безпека, забезпечення, ресурси, способи, умови.

Л.Н. ЛАДЫКО,

к.э.н., доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности,
Украинский государственный университет финансов и международной торговли

Стратегические аспекты обеспечения экономической безопасности предприятия

Рассмотрены важнейшие компоненты стратегической направленности обеспечения экономической безопасности предприятия, а именно стратегическое позиционирование предприятия, цели экономической безопасности, способы и условия обеспечения экономической безопасности. Определено, что эти компоненты способствуют не только обеспечению экономической безопасности предприятия, но и одновременно достижению его стратегических целей.

Ключевые слова: предприятие, функционирование, развитие, цели, экономическая безопасность, обеспечение, ресурсы, способы, условия.

L.N. LADYKO,

Ph.D. Associate professor of the department of finance and the financial and economic security
Ukrainian State University of Finance and International Trade

Strategic aspects of enterprise's economic security

The most important components of the strategic focus to ensure economic security are considered, the attention is paid to the strategic positioning of the enterprise, economic security objectives, methods and conditions of economic security. It has been determined that these components contribute not only for ensuring the economic security, but at the same time to achieve its strategic goals.

Keywords: enterprise, functioning, development, objectives, economic security, ensuring, resources, methods, conditions.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку світових економічних процесів показують, що складність і непередбачуваність ринкового середовища з кожним роком буде зростати. А збільшення невизначеності і прояв перманентних кризових явищ негативно впливають не тільки на розвиток світової економіки, а й на її органічну складову – національну економіку України, яка переживає непростий період свого розвитку.

Сьогодні українські підприємства функціонують у дуже складних ринкових умовах. По-перше, це пов'язано з кризовими проявами в національній економіці. По-друге, становище ускладнюється нестабільністю «правил» бачення бізнесу в країні. По-третє, недовірливий правовий механізм ринкових взаємовідносин суб'єктів господарювання збільшує непередбачуваність і невизначеність розвитку вітчизняних підприємств. Усі ці обставини в комплексі з кожним роком підвищують гостроту не тільки проблем життєдіяльності підприємств, а й національної економіки в цілому [4].

У таких складних умовах пріоритетом для українських під-приємств стає забезпечення свого стабільного функціону-

вання. Стабільність діяльності зі створення продукції і послуг є найважливішою умовою забезпечення життєздатності сучасного підприємства, тобто, перш за все, збереження економічної незалежності, стабільності і стійкості, а також здатності до саморозвитку та прогресу.

Розвиток здатності протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам дозволяє підприємствам ефективно функціонувати, зберігати свій бізнес і успішно розвиватися. В цьому контексті важливим компонентом успішного функціонування й економічного розвитку українських підприємств стає забезпечення їх економічної безпеки. З цієї точки зору розгляд стратегічних аспектів забезпечення економічної безпеки набуває особливої актуальності.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідження в області проблематики економічної безпеки сучасних підприємств показали, що спостерігається прояв активного інтересу до даного наукового напрямку. В основному дослідники розглядають питання формування концепції економічної безпеки підприємства, системи його економічних інтересів і